

DINUŠ, P. a kol.: Svet v bode obratu. O protirečivosti vývoja civilizácie v 20. a na začiatku 21. storočia.

Bratislava: VEDA, 2019.

V roku 2011 vyšiel zborník príspevkov spoločenských vedcov, ktorí sa zaoberali koncepciami, stratégiami a utópiami v reakcii na svetovú hospodársku krízu. Minulý rok vyšlo pokračovanie tejto knihy s podtitulom *O protirečivosti vývoja civilizácie v 20. a na začiatku 21. storočia*. Nachádza sa svet v bode obratu? Kolektív pod vedením zostavovateľa Petra Dinuša je o tom presvedčený a dokladuje to ďalšou knihou, do ktorej prispeli významné osobnosti spoločenských vied ako filozof Ľubomír Belás, futuroológ a filozof Ladislav Hohoš, filozofka Dominika Dinušová či sociológ František Škvrnda. Odbornosť tohto diela podpísali recenzenti profesor František Novosád a docent Richard Stáhel. Elegantný dizajn knihy vytvoril Marek Petržalka. Spoločným naratívom príspevkov je jednoznačný odpor autorov voči spoločnosti založenej na trhovom fundamentalizme. Avšak každú svoju kritiku zameriava na inú oblasť.

Sociológ a odborník na geopolitiku **František Škvrnda** sumarizuje geopolitické a kulturologické teórie významných autorov (Ferguson, Braudel, Huntington, Kupchan, Toynbee, Danilevskij, Spengler, Beck či Wallerstein), ktorými dokladá relevantnosť kritického prístupu k vývoju západnej civilizácie. Súčasný svet charakterizujú javy ako permanentné napätie, chaos a nevypočítateľnosť v medzinárodnej politike. Jadro týchto problémov nachádza Škvrnda v úpadku a protirečivosti západnej civilizácie a jej neschopnosti riešiť súčasné spoločenské problémy. Autor dochádza k záveru, že dominancia západu je na ústupe a paradigma sa mení smerom k multipolarite a dialógu civilizácií. Futuroológ a filozof **Ladislav Hohoš** písal svoju štúdiu pod vplyvom významného amerického filozofa Fredrica Jamesona a jeho novej utopickej knihy (*An American Utopia: Dual Power and the Universal Army*). Hohoš požaduje návrat k utopickému mysleniu, k potrebe boja o budúcnosť. Kým Friedrich Engels písal o premene utopických hnutí na vedecké, Hohoš deklaruje práve opak, potrebu diskusie o budúcich utópiách budúcnosti. Aj pod vplyvom Fourierovej koncepcie produktívnej transformácie negatívnych vášní na užitočné činnosti sa zamýšľa nad zahrnutím negatívnych vlastností človeka do novej utópie. Konzumerizmus je problém, s ktorým sa nová utópia bude musieť psychologicky vysporiadať. Hohoš však neuvažuje iba nad utopickými scenármi. Varuje pred dystopickými hrozbami, predovšetkým rizikom automatizácie, kybertechnológií a rizikom globálneho fašizmu. Utópií by sme sa nemali zrieknuť, ale práve naopak. Podľa Hohoša sú nutné pre diskusie o ďalšom smerovaní spoločnosti. Autor tiež uvádza

rôzne scenáre ďalšieho vývoja svetovej ekonomiky, analyzuje hnutie Occupy a upozorňuje, že civilizácia je v stave tektonického zlomu. Či bude budúcnosť utopická alebo dystopická, je však otázne. Ďalší príspevok, od zostavovateľa **Petra Dinuša**, analyzuje obdobie studenej vojny a rôzne intervencie tajných služieb v tzv. východnom bloku (Johnsonovu doktrínu, Trumanovu doktrínu a Reaganovu doktrínu). Dinuš poukazuje na psychologický fenomén šírenia strachu, ktorý produkujú propagandisti a presahuje až do súčasnosti. Autor sa odvolávala najmä na autorov ako Hobsbawm, Gaddis, Wallestein, Krejčí či Egon Bondy. Kým Dinuš analyzuje vývoj približne do konca studenej vojny, ďalší autor, Ľubomír Belás, sa zameriava kriticky na vývoj po roku 1989. Jadrom Belásovho príspevku je sociálna kritika transformačných procesov (prvotnej akumulácie), resp. ich negatívnych dôsledkov vo forme zvyšovania sociálnej nerovnosti, oslabenej miery sociálnej súdržnosti, zostrovania sociálnych rozdielov, obmedzovania prístupu k sociálnym službám, privatizácii národných podnikov, straty sebestačnosti, znižovaní životnej úrovne, nástupe sociálneho darwinizmu atď. Podľa Belása je úlohou filozofov bojovať proti každodennej rutine a za to „*aby viera v ľudskú dôstojnosť a šťastnú budúcnosť spoločnosti zo Zeme nevyvymizla*“ (s. 103). Belás dokumentuje predovšetkým reflexiu ponovomberového vývoja prostredníctvom komentárov denníka Pravda. Belás tiež pripomína, že sociálno-filozofické koncepty, ktoré projektovali Hobbes, Locke, Rousseau a Kant a ktoré boli založené na princípe stanovenia spravodlivej občianskej spoločnosti v súčasnosti zlyhávajú (s. 101). V závere štúdie Belás vyjadruje humanistické poslanstvo vo viere v človeka, zmeniť svoje vlastné dejiny (s. 106). Záverečný príspevok z autorskej dielne **Dominiky Dinušovej** analyzuje politologické termíny *imperiálny kapitalizmus* a *globálny kapitalizmus*. Teoretický základ svojej štúdie stavia na osobnostiach ako Hardt a Negri, A. Callinicos, W. I. Robinson, L. Sklair, J. Harris a N. Fraser. Podľa autorky je globálny kapitalizmus štvrtou fázou vývoja kapitalizmu a je špecifický transnacionalizáciou, komodifikáciou a zdokonaľovaním technológií (s. 119). Autorka sa zároveň zamýšľa nad trendmi v ľavicových hnutiach, ktoré dominantne uprednostňujú sociálnu reformu systému namiesto radikálnej zmeny.

Zborník *Svet v bode obratu* je zaujímavým príspevkom spoločenských vedcov (z prostredia SAV a univerzít) do diskusie o súčasných globálnych a štrukturálnych problémoch, ktoré sa týkajú celej planéty. Nie so všetkými názormi v zborníku možno súhlasiť, no určite ich nemožno ignorovať. Témy, ktoré zborník analyzuje sú mimoriadne závažné a dôležité pre pochopenie sveta, v ktorom žijeme a projekcii ďalšieho vývoja civilizácie. Preto je táto kniha užitočná a cenná aj pre ďalšiu reflexiu filozofov, politológov, kulturológov či sociológov.

Lukáš Perný